

ئەو زەلالەتەى لە 31ى ئاب من بىنىم ، هېچ جەلالىيەك تامى نەچەشت

ئەلى مەھمۇد مەھمەد

زۆر ناخۆشە مەھمۇد بەسەرۋال كارەكانى خۆيدا ھەلبەت ، ، ياخود لە درزىكەو ھە مافى مەھمۇدكى دى بخوات لە نووسىنەو ھى ياداشتەكان .
پېش كارەساتى 31ى ئاب ، سى ھەلوئىست لەسەر سى پوداۋ منيان كرده ناشرىنترىن بوونەو ھە لاي ھەقالانى ينك لە شارى ھەولېر ،
سەربارى بوونى بەرنامەى پادىۋى ھەياسە لە كوردستان چ باسە كە زۆر لىتى بە داخ و پەست بوون ، ئەو بەرنامەى نەك لە ئاستى
ھەموو پارىزگاي ھەولېر بگرە لەسەر ئاستى ھەموو كوردستان باشتىن و جەماوهرىترىن بەرنامەى پادىۋى بوو لەوكات و ساتە ، كە
پانتايى ئازادىيەكان زۆر لە خوار ئاستى ئىستائو ھەبوو ، كە كاتى پەخسى ئەو بەرنامەى دەھات سەرجم پادىۋىكان دىكە ستۆپيان دەكرد
و بىگويگر دەمانەو ھە ، دەتوانم بلىم ئازاتىن بەرنامەش بوو بە ئىستاشەو ھە لە كوردستان ، پۆژانە ھەزاران نامەى لە سەدان پەيامنېرى
تايبەتتەى ھەبوو ، تەواۋى پېشلىكارىيەكانى باس دەكرد ، مام پەنچەپۆى بەسزمانىش ئامادەكارى بەرنامە ، كە خۆم بووم لە
برسان و لە ترسان گوشت بە جەستەمەو ھەبوو ، ھەمىشە ھەفتەى چەند پۆژ لە دەسەلات قاچاغ و لە خۆشاردنەو ھەبوو ، لە چلكنىيا
بەھۆى كارە بەردەوامەكانمەو ھە ، كە پۆژانە جگە لە كارى جەماوهرى 3 كارى دىكەشم دەكرد ، ھەموو كات مېش بەبان سەرمەو ھە لە
چلكنىيا گەردەلولەى دەكرد ، بى ئەو ھەلكى ھەولېر بمانسن بووبوومە ئەستېرەيەكى ناسراۋى ناو ژنان و كچان و گەنجانى شارى
ھەولېر بە تايبەتتەى دەوروبەرەكەى ، بەسايەى ئەو بەرنامەى ھەو ھە ژن تەلاق درا ، كېشە كەوتە ناو دەرودراسىكانەو ھە ، كوپ و باوك
ماليان جىاكردەو ھە ، پاوانخورا ، ئاگر لە مالان بەربوو ، بەرخەل مېگەلە مەپى مژى ، بەينى حىزبەكان گرزى تىكەوت ، گەنجى عاشق
سەرى خۆى ھەلگرت ، ماتۆرى ئاۋو سوتا ، ترومپاى ئاۋ جام بوو .... ، ئەو بەرنامەى تەنھا ئەوئەندە خېرەى بۆمن تېدا بوو كە فەردە
نامەكانمان لە مالاۋە دەكردە تەنورەو ھە بۆ نانكردن و چىشت لىتان ، دەرودراسىش پېى ھەسانەو ھە ، دەيان جار لەسەرى ھەپەشمە
لېكرا ، تەننەت ھەپەشمە لە پادىۋىشكرا ، بگرە لە سوبجى پۆژى 31ى ئاب ، ھىشتا بە تەواۋەتى ھىرشبەران نەگەشىتبوونە ناو شار ،
لە كەلەكى ياسىن ئاغاۋە چەند چەكدارىك بەدواى مام پەنچەپۆدا خۆيانكرد بە بارەگاي پادىۋدا .

با زۆر لاندەم و بېينە سەر ئەو سى پوداۋەى منيان لاي ينك ناشرىنكردبوو ئەوانەش برىتى بوون لە :

سازدانى قىستىقالى دووى ئەنقالەكان لە ھەولېر و شەقلاۋە ، تىكدانى قىستىقالى ھەولېر لە لايەن بەرپىز جەبار فەرمانەو ھە ، ئەوئەش
بەو ھۆلى قىستىقالەكەى لىمان سەندەو ھە ، جارىك شوپىنى پىشانگاگەى بەخسى بە سەولەى بەدر ، جارى دووم ھەموو بەخشا بە
كۆمەلەى پۆژ ، بە ناچارى ئىمە لە 10-4-1996 بە بەيانىكى فەرمى كۆتايان بە قىستىقالەكەمان ھىناۋ ئىدانەى ينك مان كرد ، شەو
تەلفىزىۋنى پارتى بە گرنگىيەو ھە باسيان لە تىكدانى قىستىقالەكە كرد ، ئەو قىستىقالە گەورەترىن نامىش بوو بۆ كارەساتى ئەنقال تاكو
ئەوكاتە ، ھەمووكات ھەولە يەكەمەكان گرنگىيان ھەردەمىنئىت ، سەدان لافىتە ئەو ناوھىان پەشكردبوو ھە . لافىتەكانى سەولەى بەدر
يەكەم پۆژ بۆ شەوئەكەى گەنجانى ھەولېر ھەموويان پىسكرد ، بىئەو ھە ئاگام لىبىت بە مىلى منياندا ھىنايان ، پۆژى 12-4 كاتىك لە
گومرگ خەرىكى كارى خۆم بووم ، نەقىب خۆشەو ھە خۆى كرد بە گومرگا بۆ گرتم ، ھەلە بە رېكەوت بەرنەكەوتم ، تىكدانى قىستىقالى
دوومى ئەنقالەكان لە ناو خەلك و پۆشنىبران شەپۆلېك ناپەزايەتى لىكەوتەو ھە ، ئاخىر پارتەكان تاكو ئەو پۆژانە ئەو ھەى بىريان
لىتەكردبوو ھە دىارىكردى پۆژىك بوو بۆ ئەنقال و يادكردەو ھە ئەو كارەساتانە بوو ، لەو ھەموو سەرۋەت و سامان و داھاتى دەيان
گومرگەى كوردستان ، بۆ ئەنجامدانى قىستىقالى يەكەمى ئەنقالەكان ناچاربووم تەلفىزىۋنى مالاۋە بفرۆشم ، برادەرەكانىشم بە پارەى
گىرفان و پەنجى شانيان ھاتنە پىشەو ھە ، ھەكو پۆلە ھەنگ كارىان كرد بۆ بەمىژوو كرىنى ئەو پۆژە ، لەسەر ھەمان يادكردەو ھە لەبرى

دىستخوشىلىنىڭ دواتر ھەرپەشەي گرتن و لىدانم لىكرا ، بگره كه چووين بۇ شەقلاوه لەوئى بەبەرچاوى چەندىن سەرکردەي پارتىيەوھ لىستى ئەنقالچىيەكانمان بلاو كردهوھ " پزگار مام بۆرە ، سەرھەد توفىق ، ھىوا ناسىح ، قادر نادر" ، ، وھ دەبىنەن دواي 12 سال ئەوسا دەسەلاتى كوردى ھەمان پۆزى بە فەرمى بە پۆزى ئەنقال ناساند ، ئەوھى شايانى ئاماژەيە لە 4-14 ى ھەمان سال كۆمەلەي روناكبرى كۆمەلەيەتى كەركوك فېستىفالى ئەلتەرناتىفيان ئەنجامدا بۇ ئەنقال ، وەلئى لە بارى چەندايەتى و چلۇنايەتى نەگەيشت بە فېستىفالى سەرکەوتووھ ھەزارانەكەي ئىمە ، كە سەد يەكئى ئەوھى ئەوانىشى تئى نەچووبوو ، وەلئى ھەماسەت و دلسۆزى لە گەلدا بوو .

بوداوى دووھم كاتىك برسېتى تەنگى بە خەلكى ھەژارى دارەتوو ھەلچنى ، كۆمەلئىك لە گەنجانى ئوردوگاگە پەيوەندىيان پىمەوھ كرد ، وتيان چى بگەين باشە ، بپارىمان دا خۆپىشاندان ساز بگەين ، ئىجازەي خۆپىشاندانەكەم لە ئاسايش لەسەر ناوى پىكخراوى ئاواروھ ئەنقالەكان وەرگرت ، بەناوى ئەوھى خەلك نان نىيە بخۆن ، پارتىش گەنم بە پزىم دەفروشىت ، وتمان دەچىنە بەردەم نەتەوھ يەكگرتووھكان داواي پراگرتنى فروشتنى گەنمیان لىدەكەين ، بەمھۆيەوھ ئىجازەكەمان زوو وەرگرت .

پۆزى خۆپىشاندانەكە 8-5-1996 ، ، بە پەلە لەسەر كارەوھ خۆم گەياندەوھ دارەتوو ، خەلكەكە چاوەپوانى گەرانەوھى منيان دەكرد ، كورپە پلكم (پور-مىمك) (زانان) بەرپرسى كۆمىتەي يىك بوو لە دارەتوو ، وتى سەيد ئەو خۆپىشاندانە نەكەن باشترە ، وتم ئەمە سىياسەتە وازى لىبھىنە ، دەمزانى بە زىانى ئەو تەواو دەبىت وەك سىياسەت " چونكە بەرپرسى كۆمىتەي ئوردوگاگە بوو " وەلئى بىروباوھر شتىكەو خزمایەتیش شتىكى دىكەيە ، خەلكەكەمان كۆكردەوھ كە زىاتر لە 1000 كەس دەبوون ، سەرچادەيان گرتبوو ، پزى بە رىدارى نادا ، بە پزى كەوتىنە پزى بەرەو ھەولپز ، بازگەكەي دارەتوو ، جادەي ھەولپز كەركوك لە لايەن خۆپىشاندەرانەوھ كۆنترۆلكرا ، منىش لەگەل برادەران لە پىشەوھ ، جارجارەش جامى رىمىكى قوشتەپەيان دەھىنايە خوارەوھ كە دەيانووئىست مل بە خەلكەكەوھ بنىن " جام شكاندەكە كارىكى خراپ بوو " ، لە بەردەم ئوتىلى چوارچرا ھەردوو تەلەفزیونى شوعى و زەحمەتكىشان ھاتن بە پىرىمانەوھ ، ، تاكو گەيشتىنە بەردەم پارىزگا خەلكىكى زىاتر لىمان كۆبونەوھ ، لەوانە كاك دلشاد خدر و مامۆستا فەرھاد و كاك كاوھ نادر و كۆمەلئىك لە برادەرانى شىوعى ... ، لە بەردەم پارىزگا وتارى خۆپىشاندانەكەم بۇ ئامادەبووان و پاگەياندەنەكان خويئدەوھ ، كاك فەخرەدىن گەرميانىش وەك نوپنەرى نەتەوھىەكگرتوھكان گەيشتە ئەويئدەرى ، بە جووتە قسەمان بۇ خەلكەكە كرد ، بپارىي دا بە زووترىن كات خۆراك بگەيەنئىت بە خەلكى دارەتوو ، پزىك دواي چوار پۆز لۆرىيە خۆراكەكان بەكاروان گەيشتە ئوردوگا .

پاشان وەفدى خۆپىشاندەران چوونە لای پارىزگا ، نوپنەران 10 كەس بوون ھەموو من دىاريمكردن ، چەند خالىكمان داواكرد لەوانە :

- گۆرپىنى ئەنجومەنەكانى ھەموو ئوردوگاكانى دەوروبەرى ھەولپز .

- كەمكردنەوھى نرخى ھاتوچۆ 100% .

- ئاماركردنەوھى بايەعى و بپىنى بەشە ئەرزاقى دەولەمەندەكان .

ئەنجومەنەكان و حىزىبىيەكان و برادەرىكى كۆمۆنىستى كرىكارى ھاتنە پىشەوھ داوايانكرد ببنە نوپنەر خۆپىشاندەران ، ھەموويانم رەتكردەوھ ، برادەرىك باوكى لەوئى بوو ، كورپەكە وتى دىمە ژورەوھ وەك نوپنەر ، باوكىم بانگكرد وتم مام كاكە ر من نوپنەرتم يان كورپەكەت ، وتى تۆ چاوى ھەموومانى .

لە ژورەوھ پارىزگار زۆر دەترسا ، زارەترووك بىوو لە جەماوهرى بەردەم پارىزگا ، چونكە ھەر پەرەگرتنىكى نارەزايەتى كارەساتى لىدەكەوتەوھ بۇ پارتى دەسەلاتدار لە شار ، نارەزايەتى دەبرپىن وەك ئاگر بەربوون بوو لە پەرزىز ، زۆر بە شەفائى و نازايانە قسەمان كرد ، پەيامنبرى پۆزنامەي بۇ پىشەوھ ، كاك فايەق لەو كاتە لەوئى بوو كە بەرەو پوى پولىسەكانى بەردەم پارىزگا بومەوھ وتى : ئىستا زۆر خۆشتم وىست ، ھەرچەندە بىروباوھرەكەتم قەت قەبول نىيە .

دوای تەواو بوونی خۆپیشاندانەکه ، له کاتی گەپانەوه گەیشتییه راست دوکانی زێڕنگەرەکان ، دوو گەنج هاتنە تەنیشتمەوه ، وتیان مام سەید ئەم دەولەمەندانەش بەشی ئێمەیان لایه ، لهوکاتە زۆر ترسام ، بچوکتێن هەنگاویان بنایه ، له هەموو هەولێر کار له کار دەترازو دەتەقايهوه ، به درۆ وتم پەله کەن ئاسایشەکان وا له پشتمانەوهن .

پۆژی دواتر له گۆرپینی ئەنجومەنەکانەوه دەستمان پێکرد ، کۆمیتە دەیانەویست کەسی خۆیان دابنێن ، من پەتم کردەوه ، مامۆستا پۆکان ئەندامی کۆمیتەیی خۆرهەلات بوو ، هات بۆ نەخۆشخانەیی کۆماری بۆ ترساندنم لهوکاتە لهوێ نەبووم ، وتبووی دەچم ئاقلی دەکەم چۆن رازی نابێت نوینەری ئێمە ببێتە ئەنجومەن ، منیش بەبێ ئەوهی توانای خۆم بزانم ، زۆر بەرز لێم دەخوپی ، له بەرپەکەیی ژێرم زیاتر پێ درێژ دەکرد ، چونکە هەستم دەکرد بەهۆی هاتنی ئەرزاقوه بۆ خەلکەکه هەموو خەلک پشتیوانیان لێم دەکرد ، پۆژ له دوای پۆژ کێشەکان ئالۆزتر دەبوون خەریک بوو له کۆنترۆل دەر بچێت ، بۆیه وردە وردە پاشەکشەم کرد ، ئەوانیش سواری ملی داواکارییهکان بون و لهباریان برد .

له لایهکی دیکهوه یهکێک له داواکارییهکانمان ئەوه بوو کرێی پیمهکان دارهتوو که مەبکرێتەوه بۆ 1 دینار ، خاوهند پیمهکان ئەوه نده رقیان لێم هەلسابوو ، وای لێهاتبوو یهک پیم هەلمیان ناگرت ، دەیانوووت چاوه پێی پیمه هەرزانهکەیی خۆت بکه .

ئەوهی شایانی ئامادەیی ، خۆنیشاندانەکەیی دارهتوو ، دوا خۆنیشاندانی جەماوەری خەلک بوو له شاری هەولێر ئەنجامدرا ، هەقرەتە بەهۆی دەر سوونی کۆمەڵێک خەلکی ضاونەتەرس بۆ دەر قووشەهید بوونی شائور و ... تیسەرەواندن له خەباتی جەماوەری کەوت ، ئەو ئۆلە هەموو له کاری جەماوەریدا مامۆستاو رینیشاندەرمان بوون .

پوداوی سێیهەم هێرشێ ئێران بوو بۆسەر کۆیه ، له بهرواری 27-7-1996 ، پۆژی دوای کارهساتهکه 13 پێخراو له بارهگای یهکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان که به پێز عەدنان کۆچەر سکرتهیری بوو کۆبوینهوه ، به یانێکی هاوبه شمان نووسی دژی ، دوای نیوه پۆ شاندیک به نوینەرایهتی هەمووان به پەلەش خۆمان گەیانده بەر دەم نەتەوه یه کگرتوووه کان له عەنکاوه ، که دانیشتوانی ئۆردوگاکی دیموکرات لهوێ کۆبوونهوه ، سهرباری ئەوهی چەندین جار هەپه شەمان لێکرا ، تەنانەت ئاسایش کێشەیان بۆ کاک قادر نادر نایوهوه که له تیغی ئازادی کاری دەکرد ، وهلی ئەو ماوهیه بهههق خزمەتی ئاوارهکانمان زۆر کرد ، له کۆکردنەوهی کۆمهک و سه رلێدانی بهردهوام و پشنگیری لێیان ، دهنگی زولالی نارهزایهتی بووین له بهرامبەر ئەو کاره دزیوه ، به تاییهت کاک به دره دین و فهلاح ، هەر ئەمه وایکرد له کاتی سەردانی حدکا مان کرد " که ریم سەرکەش ، سهلاح مەزن ، شوان داودی ، پزگار مام بۆره ، مامۆستا سه دره دین ، به دره دین حەمه سهلاح ، سه رههه توفیق ، نیهاد دزهیی ..... " ئەوانی دیکه م له یاد نییه زۆر لێم ببورن " ، عهبدواللهی حه سه ن زاده وتی : سوپاسی هەمووتان دەکەین به تاییهت پێخراوی ئاواره و ئەنفالەکانی کوردستان ، هەرچەنده ئێمه دوو ملیۆنمان له سالی 1991 بۆ ئێوه دالدهدا ، وهلی ئێوه نەتان توانی 2000 که سمان بۆ پیا ریزن .

ئەمانهوه دەست تێکه لکردنی یهک له گەل ئێران ، گواستنه وهی هێزهکانی به ناو ئێرانا بۆ پشت جه بهههکانی پدک ، کاریکی مه ترسیدار بوو ، به ردهوام لهو پۆژانه له قاومان ده دا ، به پاسستی ئەو دوو پارته ناگریان به چاره نووسی خۆیان و گه له وه ده کرد .

پۆژی 31-8 وهکو پۆژهکانی دیکه له گومرگ خهریکی کاری خۆمان بووین ، له پر وتیان ئەوه ده بابە هات ، به راستم نه زانی ، پزگار مام بۆره وتی : ئەوه له ترسان چاویان شەش و بیش ئەکات فشهیه ، مامۆستا فه رهادیش لهو زیاتر فشهیی پیده هات ، له پر گومرگ به تال بوو هەر بابەبوو به لایه کدا تیی قوچان ، وتیان ئەرێوه لا گه یشته سه یته ره که ی که رکوک ، منیش به پەله به سواری پاسکیله که م خۆم گەیاندهوه دارهتوو ، له مسەر دارهتوه وه سه عدی ئەحمەد پیره م بینی به ئۆتۆمۆبیلیکی سپیه وه ئەمسەر و ئەوسه ری ده کرد ، له بیرێ ئەوه دا بووم خۆم بگه یه نمه خنده و دایکی ، تاکو به پاسکیله که خۆمان پزگار بکه یین ، وهلی ده بابەکان دارهتوو یان تێپه راندبوو گه یشتبوونه پشت بنه سه لاوه وه ، مال ئیمه ش سه دان لافیهت و نووسراوه و شتی یاساگی تیدا بوو ، ئەوه نده زۆر بوون

سعد عەبدواللّا ئەوەندەى نەکرد ، ئىستا ھەموو پۆژىك دەمگرن و بەرمەدەن ، ئاخىر پارتىيەكان لە ھەولير نايانويړا فزە بكن ئەوكاتەى يىك دەسەلاتدارى شار بوو ، لە دوايش يىكەكان وايان بەسەر ھاتەوھ ، زۆربەيان بە چۆكدا ھاتن و تەسليم بوون ، لەھەردوو قۆناغ ھەر ئىمە نارازىبووين ، جارىك دژ بە يىك و لە بارودۆخى دىكە دژ بە پىك ، سەيرە تۆ خۆپيشاندان دژ بە يىك بكەيت ، لە كاتى دەسەلاتى پارتى باجەكەى بەدەيت .

تەنانەت پارتىيەكان لەسەر تەكە فرۆشتنەكەش وازيان لىم ناهينا ، داوايان دەكرد وىنەى بارزانى ھەلبواسم لەو پەنا ديوارانە ، خۆشيان شەو بچن تىكى بەدەن ئەوجا باجى گەورەترين گوناح بەدەم ، بۆيە بە ناچارى لە بەروارى 5-11-1996 كوردستانم بە يەكجارى بەجىھىشت ، پيشتر قەت باوھرم بە سەفەرى ھاندەران نەبوو ، كە مىلى پىگام گرتە بەر تەنھا 200 دۆلار لە گىرفانمدا بوو ، ئەويش بەپىزان كەمال و سەمىرە لە سويسراوھ بۆمىيان نارد ، لە گەل 1000 دىنار كاك ئەحمەد ھەويژ لە گومرگ بە يارمەتى داى پىم ، ئەو مانگە كرى خانوشم نەدا" لە دارەتووش كرىچى بووم ، لە 7 مانگ 8 خانووم كرد ، پۆژى وا ھەبوو بەيانيان دەرەچووم لە مالىك بووم ئىواران دەھاتمەوھ مالاھەم نابىنييەوھ " ، بە مىلى فلە سورا بەجىم ھىشت ، پارەكەى گىرفانم لەسەر سنوورى توركيا و ئىران تەواو بوو .

لە دواى خۆم پىكخراوى ئاوارەو ئەنفالەكانم بەجىھىشت كە دامەزىنەر و سەرۆكى بووم ، وەك دەوترا " قائىدەو قەواعىدەكەى لەناو ەلاگەيەك پەشە لە گىرفان ەلى سىياسى و بەدرەدين و فەلاح و عادىل و رىزگارە " ، وەلى ھاوكات چالاكترين و بەبەرھەمترين پىكخراوى كوردى بوو ، لە دواى دەرچوونم كاتىك زانى برادەرىك بووھ بە سەرۆكى ، پيشتر ھەر ئەندامىش نەبوو تىايدا ، تا من لە كوردستان بووم كەس يەك فەلس يارمەتى پى نادا ، وەلى كە ستافەكەى گۆرا بە ئارەزووى حىزب ، ئەوسا بۆى بارى ، بەلام بە ريش نىيە بە ئىشە ، ئەمىرۆ پىكخراوى ئەنفالەكانى كوردستان لە يادەكان نەبىت ناوى لە تلپى تەردا نەماوھ ، داخەكەى گرانم لەوھدا پەنج بە خەسار دەرچووين .